

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 17ης Ιουλίου 2008*

Στην υπόθεση C-347/06,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia (Ιταλία) με απόφαση της 23ης Μαΐου 2006, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Αυγούστου 2006, στο πλαίσιο της δίκης

ASM Brescia SpA

κατά

Comune di Rodengo Saiano,

παρισταμένης της:

Anigas — Associazione Nazionale Industriali del Gas,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, J. Makarczyk, P. Küris, J.-C. Bonichot (εισηγητή) και C. Toader, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Φεβρουαρίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η ASM Brescia SpA, εκπροσωπούμενη από τους V. Salvadori, A. Salvadori, G. Caia και N. Aicardi, avvocati,
- η Anigas — Associazione Nazionale Industriali del Gas, εκπροσωπούμενη από τους M. Zorrolato και D. Gazzola, avvocati,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους X. Lewis, B. Schima και την D. Recchia,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Απριλίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 10 ΕΚ, 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 86, παράγραφος 1, ΕΚ, των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων, της διαφάνειας και της αναλογικότητας καθώς και της οδηγίας 2003/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/ΕΚ (ΕΕ L 176, σ. 57).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της ASM Brescia SpA (στο εξής: ASM Brescia) και του Comune di Rodengo Saiano, με αντικείμενο την υπ' αριθ. 19 απόφαση του δημοτικού συμβουλίου του ως άνω δήμου, της 19ης Ιουλίου 2005, η οποία επικυρώνει, ως ημερομηνία λήξεως της συμβάσεως παραχωρήσεως που συνήψε ο δήμος με την ASM Brescia σχετικά με την υπηρεσία διανομής του φυσικού αερίου στην περιφέρειά του, την 31η Δεκεμβρίου 2005.

Το νομικό πλαίσιο

Το κοινοτικό δίκαιο

- ³ Η τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/55 προβλέπει:

«Οι ελευθερίες που εγγυάται η συνθήκη στους ευρωπαίους πολίτες —η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, η ελευθερία παροχής υπηρεσιών και η ελευθερία εγκατάστασης— είναι δυνατές μόνο στο πλαίσιο της εντελώς ανοικτής αγοράς, η οποία παρέχει σε όλους τους καταναλωτές τη δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα τους προμηθευτές τους και παρέχει σε όλους τους προμηθευτές την ελευθερία να προμηθεύουν τους πελάτες τους.»

4 Η όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής ορίζει:

«Προκειμένου να ολοκληρωθεί η εσωτερική αγορά αερίου, η χωρίς διακρίσεις πρόσβαση των διαχειριστών του δικτύου μεταφοράς και διανομής στο δίκτυο έχει ύψιστη σημασία. Ο διαχειριστής του δικτύου μεταφοράς ή διανομής μπορεί να αποτελείται από μία ή και περισσότερες επιχειρήσεις.»

5 Η δέκατη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας διευκρινίζει:

«Προκειμένου να διασφαλισθεί η δίκαιη και αμερόληπτη πρόσβαση στο δίκτυο, είναι σκόπιμο τα δίκτυα διανομής και μεταφοράς, όπου υφίστανται κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις, να έχουν νομικά διακριτή προσωπικότητα. Η Επιτροπή θα πρέπει να αξιολογεί μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος τα οποία αναπτύσσουν τα κράτη μέλη για την επίτευξη του στόχου αυτής της απαίτησης και, ενδεχομένως, να υποβάλλει προτάσεις για την τροποποίηση της παρούσας οδηγίας.

Περαιτέρω, είναι σκόπιμο οι διαχειριστές των δικτύων μεταφοράς και διανομής να έχουν ουσιαστικά δικαιώματα λήψεως αποφάσεων όσον αφορά τα περιουσιακά στοιχεία που είναι αναγκαία για τη συντήρηση, τη λειτουργία και τη δημιουργία δικτύων όταν τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία λειτουργούν και βρίσκονται υπό την ιδιοκτησία κάθετα ολοκληρωμένων επιχειρήσεων.

Εντούτοις, θα πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ ενός τέτοιου νομικού διαχωρισμού και της αποσύνδεσης των ιδιοκτησιακών σχέσεων. Ο νομικός διαχωρισμός δεν συνεπάγεται μεταβολή της ιδιοκτησίας των περιουσιακών στοιχείων και τίποτα δεν εμποδίζει την εφαρμογή παρεμφερών ή όμοιων συνθηκών χρήσης σε ολόκληρες τις κάθετα ολοκληρωμένες επιχειρήσεις. Ωστόσο, η διαδικασία λήψης αποφάσεων χωρίς διακρίσεις θα πρέπει να διασφαλίζεται με οργανωτικά μέτρα για την ανεξαρτησία των αρμοδίων για τη λήψη αποφάσεων.»

- 6 Η δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/55 προβλέπει:

«Οι πελάτες αερίου θα πρέπει να είναι σε θέση να επιλέγουν ελεύθερα τον προμηθευτή τους. Εντούτοις, θα πρέπει να εφαρμοσθεί σταδιακή προσέγγιση για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς αερίου, σε συνδυασμό με καθορισμένη προθεσμία, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στη βιομηχανία να προσαρμοσθεί και να διασφαλισθεί ότι έχουν καθιερωθεί τα ενδεδειγμένα μέτρα και συστήματα για την προστασία των συμφερόντων των πελατών, καθώς επίσης ότι οι πελάτες έχουν πραγματικό και ουσιαστικό δικαίωμα επιλογής του προμηθευτή τους.»

- 7 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινούς κανόνες που αφορούν τη μεταφορά, τη διανομή, την προμήθεια και την αποθήκευση φυσικού αερίου. Ορίζει τους κανόνες σχετικά με την οργάνωση και λειτουργία του τομέα του φυσικού αερίου, την πρόσβαση στην αγορά, τα κριτήρια και τις διαδικασίες που ισχύουν για τη χορήγηση αδειών για τη μεταφορά, τη διανομή, την προμήθεια και την αποθήκευση φυσικού αερίου καθώς και για την εκμετάλλευση των δικτύων.»

8 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

5) “διανομή”: η μεταφορά φυσικού αερίου μέσω τοπικών ή περιφερειακών δικτύων αγωγών με σκοπό την παράδοσή του σε πελάτες, μη συμπεριλαμβανομένης όμως της προμήθειας·

[...]

7) “προμήθεια”: η πώληση, συμπεριλαμβανομένης της μεταπώλησης, φυσικού αερίου καθώς και υγροποιημένου φυσικού αερίου·

[...]

28) “επιλέξιμοι πελάτες”: οι πελάτες που είναι ελεύθεροι να αγοράζουν φυσικό αέριο από τον προμηθευτή της επιλογής τους κατά την έννοια του άρθρου 23 της παρούσας οδηγίας.

[...]»

9 Το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/55 προβλέπει:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι επιλέξιμοι πελάτες να είναι:

α) έως την 1η Ιουλίου 2004, οι επιλέξιμοι πελάτες που ορίζονται στο άρθρο 18 της οδηγίας 98/30/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου (ΕΕ L 204, σ. 1)]. Τα κράτη μέλη δημοσιεύουν, έως τις 31 Ιανουαρίου κάθε έτους, τα κριτήρια για τον προσδιορισμό αυτών των επιλέξιμων πελατών·

β) από την 1η Ιουλίου 2004 το αργότερο, όλοι οι μη οικιακοί πελάτες·

γ) από την 1η Ιουλίου 2007, όλοι οι πελάτες.»

Το εθνικό δίκαιο

10 Το νομοθετικό διάταγμα 164 της 23ης Μαΐου 2000 (*GIURI* αριθ. 142, της 20ής Ιουνίου 2000, σ. 4, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 164/2000), περί εφαρμογής της οδηγίας 98/30/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου, σύμφωνα με το άρθρο 41 του νόμου 144 της 17ης Μαΐου 1999 (decreto legislativo n. 164, attuazione della direttiva n. 98/30/CE recante norme comuni per il mercato interno del gas naturale, a norma dell'articolo 41 della legge 17 maggio 1999, n. 144), προβλέπει ότι η δραστηριότητα της διανομής του φυσικού αερίου συνιστά, καταρχήν, δημόσια υπηρεσία, η οποία ανατίθεται από τους δήμους σε παραχωρησιούχους οι οποίοι επιλέγονται αποκλειστικώς κατόπιν διαγωνισμού για περίοδο που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα δώδεκα έτη.

- 11 Όσον αφορά τις υφιστάμενες συμβάσεις παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, οι οποίες δεν συνήφθηκαν μετά δημόσιο διαγωνισμό, το άρθρο 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000 ορίζει:

«Για τις δραστηριότητες διανομής φυσικού αερίου, οι συμβάσεις αναθέσεως και παραχωρήσεως που είναι σε ισχύ κατά τον χρόνο ενάρξεως ισχύος του παρόντος διατάγματος, καθώς και οι συμβάσεις που συνάπτονται με εταιρίες προερχόμενες από τη μετατροπή των υφισταμένων διαχειριστικών φορέων, συνεχίζουν να ισχύουν έως τη συμφωνηθείσα λύση τους, εφόσον αυτή δεν υπερβαίνει τις προθεσμίες που ορίζει η παράγραφος 7 για τη μεταβατική περίοδο. Οι υφιστάμενες συμβάσεις αναθέσεως και παραχωρήσεως για τις οποίες δεν προβλέπεται ημερομηνία λήξεως ή προβλέπεται ημερομηνία μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου συνεχίζουν να ισχύουν έως τη συμπλήρωση της μεταβατικής περιόδου. [...]»

- 12 Το άρθρο 15, παράγραφος 7, του ίδιου νομοθετικού διατάγματος ορίζει:

«Η μεταβατική περίοδος της παραγράφου 5 ορίζεται σε πέντε έτη από τις 31 Δεκεμβρίου 2000. Η εν λόγω μεταβατική περίοδος μπορεί να παραταθεί, υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται κατωτέρω, κατά χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει:

- α) το έτος, στην περίπτωση κατά την οποία ένα τουλάχιστον έτος πριν τη λήξη της πενταετίας πραγματοποιηθεί εταιρική συγχώνευση η οποία επιτρέπει την εξυπηρέτηση συνολικού αριθμού χρηστών ίσου τουλάχιστον με το διπλάσιο του αριθμού χρηστών τους οποίους εξυπηρετούσε αρχικά η μεγαλύτερη από τις συγχωνευθείσες εταιρίες·
- β) τα δύο έτη, στην περίπτωση κατά την οποία, εντός της προβλεπόμενης στο στοιχείο α) προθεσμίας, ο αριθμός εξυπηρετούμενων χρηστών υπερβεί τις εκατό χιλιάδες τελικούς πελάτες ή το διανεμόμενο φυσικό αέριο υπερβεί τα εκατό εκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως ή το γεωγραφικό πλαίσιο λειτουργίας της επιχειρήσεως αντιστοιχεί τουλάχιστον σε ολόκληρη την περιφέρεια της οικείας επαρχίας·

γ) τα δύο έτη, στην περίπτωση κατά την οποία, εντός της προβλεπομένης στο στοιχείο α) προθεσμίας, τα ιδιωτικά κεφάλαια φθάσουν να καλύπτουν τουλάχιστον το 40 % του εταιρικού κεφαλαίου.»

13 Το άρθρο 15, παράγραφος 8, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000 προβλέπει ότι, αν συντρέχουν πλείονες από τις ανωτέρω προϋποθέσεις, η ως άνω μεταβατική περίοδος μπορεί να παραταθεί σωρευτικώς για τα ανωτέρω έτη.

14 Το άρθρο 1, παράγραφος 69, του νόμου 239, περί αναδιοργάνωσης του τομέα της ενέργειας και αναθέσεως στην κυβέρνηση της μεταρρυθμίσεως των ισχυουσών στον τομέα της ενέργειας διατάξεων (legge n. 239, riordino del settore energetico, nonché delega al Governo per il riassetto delle disposizioni vigenti in materia di energia), της 23ης Αυγούστου 2004 (*GURI* αριθ. 215, της 13ης Σεπτεμβρίου 2004, σ. 3), προβλέπει:

«[...] Η μεταβατική περίοδος την οποία προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 5, [του νομοθετικού διατάγματος 164/2000] λήγει το αργότερο στις 31 Δεκεμβρίου 2007, επιφυλασσομένης της δυνατότητας του παραχωρόντος οργανισμού τοπικής αυτοδιοικήσεως να παρατείνει, εντός έξι μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου κατά ένα έτος, εφόσον αυτό δικαιολογείται από λόγους δημόσιου συμφέροντος. [...] Η παράγραφος 8 του άρθρου 15 του ως άνω νομοθετικού διατάγματος [164/2000] καταργείται.»

15 Το νομοθετικό διάταγμα 273, περί καθορισμού και παρατάσεως των προθεσμιών και περί ρυθμίσεως των προκύπτουσών περιπτώσεων επείγοντος (decreto-legge n. 273, definizione e proroga dei termini, nonché conseguenti disposizioni urgenti), της 30ής Δεκεμβρίου 2005 (*GURI* αριθ. 303, της 30ής Δεκεμβρίου 2005, σ. 8), το οποίο μετατράπηκε σε νόμο κατόπιν τροποποιήσεώς του με τον νόμο 51, της 23ης Φεβρουαρίου 2006 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 49, της 28ης Φεβρουαρίου 2006, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 273/2005), προβλέπει, στο άρθρο του 23, παράγραφος 1, ότι η ημερομηνία λήξεως της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000, αφενός, παρατείνεται έως τις 31 Δεκεμβρίου 2007 και, αφετέρου, παρατείνεται επίσης έως τις 31 Δεκεμβρίου 2009, αν πληρούνται τουλάχιστον μία από τις προϋποθέσεις τις οποίες τάσσει το άρθρο 15, παράγραφος 7, του ως άνω νομοθετικού διατάγματος.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Δυνάμει συμβάσεως που συνάφθηκε μεταξύ του Comune di Rodengo Saiano και της ASM Brescia στις 27 Φεβρουαρίου 1984 και της οποίας ημερομηνία λήξεως ορίστηκε αρχικά η 31η Δεκεμβρίου 2014, παραχωρήθηκε στην ASM Brescia η υπηρεσία διανομής του φυσικού αερίου στην περιφέρεια του ως άνω δήμου. Κατόπιν τροποποίησης, ως ημερομηνία λήξεως της ως άνω συμβάσεως παραχωρήσεως ορίστηκε η 31η Δεκεμβρίου 2029.
- 17 Με την υπ' αριθ. 19 απόφαση του δημοτικού συμβουλίου της 19ης Ιουλίου 2005, ο Comune di Rodengo Saiano όρισε ως ημερομηνία για την πρόωρη λήξη της συναφθείσας με την ASM Brescia συμβάσεως παραχωρήσεως την 31η Δεκεμβρίου 2005, προκειμένου να προκηρύξει διαγωνισμό και να ορίσει νέο διαχειριστή της εν λόγω υπηρεσίας. Εξάλλου, στην ASM Brescia αναγνωρίστηκε δικαίωμα αποζημίωσης της εναπομένουσας αξίας των επενδύσεων, η οποία, κατόπιν πραγματογνωμοσύνης, αποτιμήθηκε σε 926 000 ευρώ.
- 18 Η ASM Brescia άσκησε προσφυγή κατά της ανωτέρω αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 19 Εν συνεχεία, τέθηκε σε ισχύ το νομοθετικό διάταγμα 273/2005, του οποίου το άρθρο 23 προβλέπει την αυτόματη παράταση της διάρκειας της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000 της 31ης Δεκεμβρίου 2005 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2007, καθώς και, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, την αυτόματη παράταση της ως άνω περιόδου από τις 31 Δεκεμβρίου 2007 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2009.

20 Το Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia, έχοντας αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του κειμένου αυτού προς το κοινοτικό δίκαιο, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Είναι αντίθετη με τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ, 86, παράγραφος 1, ΕΚ και με τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων και της διαφάνειας η αυτόματη και γενικευμένη παράταση έως τις 31 Δεκεμβρίου 2007 των υφισταμένων συμβάσεων παραχωρήσεως της διανομής φυσικού αερίου, οι οποίες συνάφθηκαν αρχικά χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού;

- 2) Είναι αντίθετες με τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ, 86, παράγραφος 1, ΕΚ και με τις αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων και της διαφάνειας οι μεταγενέστερες αυτόματες παρατάσεις έως τις 31 Δεκεμβρίου 2009 των υφισταμένων συμβάσεων παραχωρήσεως της διανομής φυσικού αερίου, οι οποίες συνάφθηκαν αρχικά χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού, στις ακόλουθες περιπτώσεις:
 - α) όταν ο παραχωρησιούχος έχει προβεί σε εταιρική συγχώνευση η οποία του επιτρέπει να εξυπηρετεί διπλάσιο αριθμό χρηστών από τον αριθμό που εξυπηρετούσε προηγουμένως η συγχωνευθείσα εταιρία·

 - β) όταν ο παραχωρησιούχος καλύπτει αριθμό χρηστών ανώτερο των 100 000 τελικών πελατών, ή διανέμει ποσότητα αερίου ανώτερη των 100 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων ετησίως, ή ασκεί τη δραστηριότητά του σε γεωγραφικό πλαίσιο ίσο τουλάχιστον με ολόκληρη την εδαφική περιφέρεια της οικείας επαρχίας·

γ) όταν το 40 % τουλάχιστον του εταιρικού κεφαλαίου του παραχωρησιούχου έχει μεταβιβαστεί σε ιδιώτες;

3) Είναι αντίθετη με την τέταρτη, την όγδοη, τη δέκατη και τη δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2003/55/EK, της 26ης Ιουνίου 2003, καθώς και με το άρθρο 23, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, το άρθρο 10 EK και τις αρχές της ορθολογικότητας και της αναλογικότητας η παράταση των υφισταμένων συμβάσεων παραχώρησης της διανομής του φυσικού αερίου, τόσο στην περίπτωση που εκτίθεται στο πρώτο ερώτημα όσο και στην περίπτωση που εκτίθεται στο δεύτερο ερώτημα, λαμβανομένων ιδίως υπόψη:

α) της υποχρέωσης των κρατών να επιτύχουν τον στόχο της ελευθέρωσης της αγοράς φυσικού αερίου έως την 1η Ιουλίου 2007·

β) της απαγορεύσεως να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ τα κράτη εθνικές διατάξεις που αντιβαίνουν στην ελευθέρωση της αγοράς του φυσικού αερίου·

γ) της υποχρέωσης των κρατών να συνδέουν τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου με μια εύλογη προθεσμία και με αντικειμενικές απαιτήσεις;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

Παρατηρήσεις υποβληθείσες στο Δικαστήριο

- 21 Η ASM Brescia θεωρεί ότι τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου είναι απαράδεκτα, διότι στηρίζονται στην πεπλανημένη αντίληψη ότι το ιταλικό δίκαιο προβλέπει την παράταση της διάρκειας των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής φυσικού αερίου περί των οποίων πρόκειται.
- 22 Η ASM Brescia ισχυρίζεται ότι το εφαρμοστέο στη διαφορά εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει την εκ του νόμου παράταση της διάρκειας των εν λόγω συμβάσεων παραχωρήσεως, αλλά, αντιθέτως, επιβάλλει την πρόωγη λήξη αυτών, όταν οι εν λόγω συμβάσεις είναι αόριστης διάρκειας ή όταν η προβλεπόμενη από τη σύμβαση ημερομηνία λήξεως αυτών ανάγεται σε χρόνο μεταγενέστερο της λήξεως της μεταβατικής περιόδου την οποία προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000.
- 23 Η Anigas —Associazione Nazionale Industriali del Gas— ισχυρίζεται, επίσης, ότι το πρώτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου στηρίζεται σε εσφαλμένη προϋπόθεση, στο μέτρο που η επίδικη στην κύρια δίκη ρύθμιση δεν προβλέπει την αυτόματη και γενικευμένη παράταση των συμβάσεων παραχωρήσεως περί των οποίων πρόκειται, αλλά περιορίζεται στο να μεταθέσει την ημερομηνία της πρόωρης λήξεώς τους.

Απάντηση του Δικαστηρίου

- 24 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της συμβατότητας με το κοινοτικό δίκαιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 23 του νομοθετικού διατάγματος 273/2005 παρατάσεως της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000.
- 25 Στο πλαίσιο διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της συμβατότητας εθνικού μέτρου με το κοινοτικό δίκαιο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 11ης Ιουνίου 1987, 14/86, Χ, Συλλογή 1987, σ. 2545, σκέψη 15). Το Δικαστήριο μπορεί, ωστόσο, να συναγάγει από τα ερωτήματα που διατυπώνει ο εθνικός δικαστής, και λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα που αυτός εκθέτει, εκείνα τα στοιχεία που αναφέρονται στην ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, για να δώσει στον εν λόγω δικαστή τη δυνατότητα να επιλύσει το νομικό ζήτημα που τον απασχολεί (απόφαση Χ, προαναφερθείσα, σκέψη 16).
- 26 Η απόφαση περί παραπομπής περιέχει επαρκή στοιχεία ανταποκρινόμενα στις ως άνω απαιτήσεις, καθόσον το αιτούν δικαστήριο ανέφερε ότι η ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ, 49 ΕΚ, 86, παράγραφος 1, ΕΚ, καθώς και 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/55 του είναι αναγκαία προκειμένου να αποφανθεί επί της συμβατότητας των άρθρων 23 του νομοθετικού διατάγματος 273/2005 και 15, παράγραφοι 5 και 7, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000 με το κοινοτικό δίκαιο.
- 27 Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, την οποία έχει θεσμοθετήσει το άρθρο 234 ΕΚ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, από τη στιγμή που τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο οφείλει, κατ' αρχήν, να αποφανθεί (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 10ης Μαΐου 2001, C-223/99 και C-260/99, Agorà και Excelsior, Συλλογή 2001, σ. I-3605, σκέψη 18).

- 28 Επίσης, υπενθυμίζεται ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί της ερμηνείας και της εφαρμογής εθνικών διατάξεων ή να διαπιστώνει τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, στο Δικαστήριο απόκειται να λαμβάνει υπόψη, στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των κοινοτικών και των εθνικών δικαστηρίων, το πραγματικό και νομοθετικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται το προδικαστικό ερώτημα, όπως το εξειδικεύει η απόφαση περί παραπομπής (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2003, C-153/02, Neri, Συλλογή 2003, σ. I-13555, σκέψεις 34 και 35).
- 29 Επομένως, το επιχείρημα ότι τα προδικαστικά ερωτήματα είναι απαράδεκτα, καθόσον στηρίζονται σε εσφαλμένη ερμηνεία του ιταλικού δικαίου, δεν μπορεί να γίνει δεκτό.
- 30 Κατά συνέπεια, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 31 Με το τρίτο ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 10 ΕΚ, η αρχή της αναλογικότητας, το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/55, καθώς και η τέταρτη, η όγδοη, η δέκατη και η δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής απαγορεύουν νομοθετική ρύθμιση όπως αυτή της κύριας δίκης, παρατείνουσα αυτόματως τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, η οποία συνάφθηκε χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού.

— Παρατηρήσεις υποβληθείσες στο Δικαστήριο

- 32 Η ASM Brescia ισχυρίζεται ότι ούτε η οδηγία 98/30, η οποία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το νομοθετικό διάταγμα 164/2000, ούτε η οδηγία 2003/55 προβλέπει υποχρέωση συντημήσεως της διάρκειας των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου οι οποίες συνάφθηκαν χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού. Θεωρεί, συνεπώς, ότι ο εθνικός νομοθέτης αυτοβούλως, αφενός, αποφάσισε ότι οι ως άνω συμβάσεις παραχωρήσεως θα έληγαν πριν από τη συμβατικώς οριζόμενη ημερομηνία λήξεως και, αφετέρου, καθόρισε προς τούτο μεταβατική περίοδο και τις σχετικές με την εφαρμογή της λεπτομέρειες.
- 33 Η ASM Brescia προσθέτει ότι η πρόωρη λήξη των συμβάσεων παραχωρήσεως περί των οποίων πρόκειται και η συνακόλουθη προκήρυξη διαγωνισμού για την ανάθεση νέων συμβάσεων παραχωρήσεως δεν εγγυώνται μεγαλύτερο ανταγωνισμό κατά τη διανομή του φυσικού αερίου, καθόσον κάθε νεοεισερχόμενος διανομέας δύναται, ενδεχομένως, να ευνοήσει την επιχείρηση προμήθειας με την οποία αυτός συνδέεται. Θεωρεί ότι η εν λόγω δυσχέρεια μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με την τήρηση των προβλεπόμενων από την οδηγία 2003/55 υποχρεώσεων αποφυγής των διακρίσεων και ουδετερότητας των διαχειριστών των δικτύων διανομής και, ειδικότερα, με το δικαίωμα πρόσβασης τρίτων στο δίκτυο διανομής, καθώς και με τον νομικό, διοικητικό, λειτουργικό και λογιστικό διαχωρισμό έναντι των προμηθευτών φυσικού αερίου οι οποίοι μετέχουν στην ίδια καθέτως οργανωμένη επιχείρηση.
- 34 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεωρεί, ομοίως, ότι η οδηγία 2003/55 δεν προβλέπει υποχρέωση πρόωρης λήξεως των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου οι οποίες συνάφθηκαν κατά παράβαση των κοινοτικών επιταγών.
- 35 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, ακόμη κι αν οι συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 13, παράγραφος 1, και 33, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/55 επιτρέπουν στον διαχειριστή του δικτύου διανομής του φυσικού αερίου να ασκεί και τη δραστηριότητα της προμήθειας μέχρι την 1η Ιουλίου 2007, εντούτοις αυτός υποχρεούται, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, να αποφεύγει κάθε διάκριση μεταξύ των διαφόρων χρηστών στην αγορά του φυσικού αερίου.

36 Η Anigas υπογραμμίζει ότι η προβλεπόμενη από το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/55 καταληκτική ημερομηνία της 1ης Ιουλίου 2007 για την απελευθέρωση της αγοράς του φυσικού αερίου επιβάλλει απλώς στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνήσουν ώστε επιλέξιμοι πελάτες να είναι όλοι οι αγοραστές φυσικού αερίου και θεωρεί ότι η ως άνω οδηγία δεν επιβάλλει την καταγγελία των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου οι οποίες συνάφθηκαν χωρίς προηγούμενη δημοσιότητα.

— Απάντηση του Δικαστηρίου

37 Από το γράμμα και την οικονομία της οδηγίας 2003/55 προκύπτει ότι αυτή αποσκοπεί στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς στον τομέα του φυσικού αερίου. Προς τούτο, όπως ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, αυτή θεσπίζει κοινούς κανόνες που αφορούν τη μεταφορά, τη διανομή, την προμήθεια και την αποθήκευση του φυσικού αερίου.

38 Το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/55 καθορίζει το χρονοδιάγραμμα για το άνοιγμα της αγοράς του φυσικού αερίου και προβλέπει, ειδικότερα, ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε οι επιλέξιμοι πελάτες, ήτοι όσοι έχουν δικαίωμα να επιλέγουν ελεύθερα τον προμηθευτή τους, να είναι, από 1ης Ιουλίου 2007, όλοι οι πελάτες.

39 Η διάταξη αυτή αφορά την προμήθεια και όχι τη διανομή του φυσικού αερίου. Επομένως, από τη διάταξη αυτή δεν μπορεί να συναχθεί υποχρέωση των κρατών μελών περί καταγγελίας των συμβάσεων διανομής οι οποίες συνάφθηκαν χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού.

40 Επιπλέον, η οδηγία 2003/55 δεν περιέχει καμία διάταξη σχετική με τις υφιστάμενες συμβάσεις παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου.

- 41 Κατά συνέπεια, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2003/55 δεν απαγορεύει νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως αυτή της κύριας δίκης, προβλέπουσα την παράταση, υπό τις προϋποθέσεις που αυτή θέτει, της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη. Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 10 ΕΚ και η αρχή της αναλογικότητας δεν απαγορεύουν ομοίως μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση.

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

- 42 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 86, παράγραφος 1, ΕΚ καθώς και οι αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων και της διαφάνειας απαγορεύουν νομοθετική ρύθμιση, όπως αυτή της κύριας δίκης, προβλέπουσα την παράταση, υπό τις προϋποθέσεις που αυτή καθορίζει, της διάρκειας της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη.

— Παρατηρήσεις υποβληθείσες στο Δικαστήριο

- 43 Η ASM Brescia θεωρεί ότι η καταγγελία των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, αποτελεί μέτρο το οποίο ο εθνικός νομοθέτης δύναται να λάβει κατά διακριτική ευχέρεια και αυτονόμως. Προσθέτει ότι το μέτρο αυτό επιτρέπει στην Ιταλική Δημοκρατία να συμμορφωθεί προς την οδηγία 2003/55 πριν από την προβλεπόμενη σχετικώς ημερομηνία, δια της αναθέσεως της δημόσιας υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου σε νέους παραχωρησιούχους.
- 44 Η ASM Brescia ισχυρίζεται ότι ο καθορισμός της μεταβατικής περιόδου, κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη των συμβάσεων παραχωρήσεως περί των οποίων πρόκειται, αποβλέπει στον συγκεκριισμό της υποχρέωσης επιτεύξεως του σκοπού του ανοίγματος στον ανταγωνισμό του τομέα του φυσικού αερίου με

την επιταγή προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των δικαιούχων των υφισταμένων συμβάσεων παραχωρήσεως.

- 45 Η ίδια εταιρία υπενθυμίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης κατά την άσκηση των εξουσιών που τους απονέμουν οι κοινοτικές οδηγίες (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, 316/86, Krücken, Συλλογή 1988, σ. 2213, σκέψη 22) και ότι, κατά τη νομοθετική μεταρρύθμιση ορισμένων νομικών θεσμών ή συστημάτων, η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των επιχειρηματιών καθιστά αναγκαία τη θέσπιση μεταβατικών μέτρων ή μεταβατικών περιόδων προσαρμογής, ελλείψει αντίθετου δημόσιου συμφέροντος επιτακτικής φύσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 14ης Μαΐου 1975, 74/74, CNTA κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975 σ. 157, σκέψη 44).
- 46 Η ASM Brescia τονίζει ότι, μέχρι την έναρξη ισχύος του νομοθετικού διατάγματος 164/2000, το ιταλικό δίκαιο δεν εξαρτούσε την ανάθεση των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου από προηγούμενη δημοσιότητα και, επιπλέον, επέτρεπε τη σύναψη μακροχρόνιων συμβάσεων παραχωρήσεως.
- 47 Η ASM Brescia προσθέτει ότι, μέχρι την έκδοση της ερμηνευτικής ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με τις συμβάσεις παραχωρήσεως στο κοινοτικό δίκαιο (ΕΕ 2000, C 121, σ. 2) καθώς και της αποφάσεως της 7ης Δεκεμβρίου 2000, C-324/98, Telaustria και Telefonadress (Συλλογή 2000, σ. I-10745), το κοινοτικό δίκαιο δεν περιείχε ενδείξεις περί του ότι οι υποχρεώσεις διαφάνειας και δημοσιότητας δεσμεύουν τις δημόσιες αρχές κατά την ανάθεση συμβάσεων παραχωρήσεως δημόσιας υπηρεσίας, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο.
- 48 Η ASM Brescia υπενθυμίζει, εν συνεχεία, ότι το νομοθετικό διάταγμα 273/2005 στην πραγματικότητα μεταθέτει κατά δύο έτη την οριστική ημερομηνία λήξεως της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000, από τις 31 Δεκεμβρίου 2005 στις 31 Δεκεμβρίου 2007 και, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, από τις 31 Δεκεμβρίου 2007 στις 31 Δεκεμβρίου 2009. Θεωρεί ότι η παράταση αυτή είναι, αυτή καθαυτή και λόγω των αποτελεσμάτων της, περιορισμένης σημασίας, ενόψει, μεταξύ άλλων, της συχνά μακράς εναπομένουσας συμβατικής διάρκειας των συμβάσεων παραχωρήσεως περί των οποίων πρόκειται και ότι δεν επηρεάζει κατά τρόπο δυσανάλογο την ισορροπία των συμφερόντων των

συμβαλλομένων. Υπογραμμίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, η παράταση αυτή συνιστά, επίσης, μέτρο λαμβανόμενο κατά διακριτική ευχέρεια.

- 49 Τέλος, η ASM Brescia υπενθυμίζει ότι οι συμβάσεις παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής φυσικού αερίου των οποίων η ημερομηνία λήξεως προηγείται της ημερομηνίας λήξεως της εν λόγω μεταβατικής περιόδου δεν παρατείνονται, ότι, υπό την ισχύ του νομοθετικού διατάγματος 164/2000, η ημερομηνία λήξεως της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του διατάγματος αυτού μπορεί να είναι μεταγενέστερη εκείνης που προκύπτει από την εφαρμογή του νομοθετικού διατάγματος 273/2005 και ότι η έκδοση του δεύτερου αυτού νομοθετικού διατάγματος επέτρεψε την ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου καθόσον αποσαφήνισε το νομικό καθεστώς της εν λόγω μεταβατικής περιόδου.
- 50 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά συμβάσεις παραχώρησης δημόσιας υπηρεσίας και ότι οι συμβάσεις αυτές υπόκεινται στους θεμελιώδεις κανόνες της Συνθήκης ΕΚ, ιδίως, στα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ, καθώς και στις αρχές της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας και της ίσης μεταχειρίσεως των αναδόχων οι οποίες επιβάλλουν, μεταξύ άλλων, υποχρέωση διαφάνειας η οποία παρέχει τη δυνατότητα στην αναθέτουσα δημόσια αρχή να βεβαιώνεται για την τήρησή τους (απόφαση της 6ης Απριλίου 2006, C-410/04, ANAV, Συλλογή 2006, σ. I-3303, σκέψη 21).
- 51 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αυτή η υποχρέωση διαφάνειας συνίσταται στη διασφάλιση, υπέρ όλων των πιθανών αναδόχων, προσήκοντος βαθμού δημοσιότητας που να καθιστά δυνατό το άνοιγμα στον ανταγωνισμό του τομέα της παραχωρήσεως υπηρεσιών καθώς και τον έλεγχο της αμερόληπτης διεξαγωγής των διαδικασιών αναθέσεως (απόφαση ANAV, προαναφερθείσα, σκέψη 21).
- 52 Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ και οι αρχές της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων, της ίσης μεταχειρίσεως και της διαφάνειας απαγορεύουν τη διατήρηση σε ισχύ συμβάσεως παραχώρησης δημόσιας υπηρεσίας η οποία συνάφθηκε χωρίς να προηγηθεί διαδικασία διαγωνισμού.

- 53 Η Επιτροπή προσθέτει ότι το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ απαγορεύει ρυθμίσεις, όπως αυτές της κύριας δίκης, οι οποίες προβλέπουν τη διατήρηση σε ισχύ συμβάσεων παραχωρήσεως δημόσιας υπηρεσίας οι οποίες συνάφθηκαν κατά παράβαση των απαιτήσεων δημοσιότητας που επιβάλλει το κοινοτικό δίκαιο.
- 54 Η Anigas υποστηρίζει τι τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 86, παράγραφος 1, ΕΚ, καθώς και οι αρχές της ίσης μεταχειρίσεως, της απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων και της διαφάνειας δεν απαγορεύουν την παράταση της διάρκειας της μεταβατικής περιόδου, όπως αυτή την οποία προβλέπει η επίδικη στην κύρια δίκη εθνική νομοθετική ρύθμιση.
- 55 Η Anigas υπογραμμίζει ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 15, παράγραφος 7, του νομοθετικού διατάγματος 164/2000, οι οποίες επιτρέπουν την παράταση της μεταβατικής περιόδου του άρθρου 15, παράγραφος 5, του διατάγματος αυτού, εντάσσονται στο πλαίσιο ενός συνόλου μέτρων που αποσκοπούν στη δημιουργία μιας ανοιχτής στον ανταγωνισμό αγοράς του φυσικού αερίου.
- 56 Η Anigas θεωρεί ότι η τήρηση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης επιβάλλει, εν πάση περιπτώσει, η πρόωγη λήξη των συμβάσεων παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου να επέρχεται μόνον κατά την εκπνοή μιας μεταβατικής περιόδου.

— Απάντηση του Δικαστηρίου

- 57 Η σύναψη συμβάσεως παραχωρήσεως δημόσιας υπηρεσίας, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών με τις διάφορες κατηγορίες δημοσίων συμβάσεων οδηγιών (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 21ης Ιουλίου 2005, C-231/03, Coname, Συλλογή 2005, σ. I-7287, σκέψη 16).

- 58 Πάντως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι δημόσιες αρχές, όταν προτίθενται να συνάψουν μια τέτοια σύμβαση παραχωρήσεως, υποχρεούνται να τηρούν τους θεμελιώδεις κανόνες της Συνθήκης, εν γένει, και την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, ειδικότερα (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, αποφάσεις *Telaustria* και *Telefonadress*, προαναφερθείσα, σκέψη 60, *Coname*, προαναφερθείσα, σκέψη 16, της 13ης Οκτωβρίου 2005, C-458/03, *Parking Brixen*, Συλλογή 2005, σ. I-8585, σκέψη 46, και *ANAV*, προαναφερθείσα, σκέψη 18).
- 59 Πιο συγκεκριμένα, στο μέτρο κατά το οποίο μια τέτοια σύμβαση παραχωρήσεως παρουσιάζει βέβαιο διασυνοριακό ενδιαφέρον, η σύναψη, χωρίς καμία διαφάνεια, της συμβάσεως αυτής με επιχείρηση εγκατεστημένη στο κράτος μέλος της αναθέτουσας αρχής συνιστά διαφορετική μεταχείριση εις βάρος των επιχειρήσεων που πιθανώς ενδιαφέρονται για τη σύμβαση αυτή και είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2007, C-507/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-9777, σκέψη 30).
- 60 Μια τέτοια διαφορετική μεταχείριση η οποία, αποκλείοντας όλες τις επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος, επηρεάζει δυσμενώς κυρίως τις επιχειρήσεις αυτές, αν δεν δικαιολογείται από αντικειμενικές περιστάσεις, συνιστά έμμεση δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας, η οποία απαγορεύεται από τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ (απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, προαναφερθείσα, σκέψη 31).
- 61 Εξάλλου, κατά το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ, τα κράτη μέλη δεν διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες των άρθρων 43 ΕΚ και 49 ΕΚ, ως προς τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες παρέχουν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα.
- 62 Πάντως, αφενός, ουδόλως αποκλείεται η επίδικη στην κύρια δίκη σύμβαση παραχωρήσεως να παρουσιάζει, ενόψει των κριτηρίων που διατύπωσε το Δικαστήριο και, ιδίως, του τύπου εκτελέσεως και του οικονομικού διακυβεύματος αυτής, βέβαιο διασυνοριακό ενδιαφέρον (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 15ης Μαΐου 2008, C-147/06 και C-148/06, *SECAP* και *Santorso*, Συλλογή 2008, σ. I-3565, σκέψη 31). Τούτο ισχύει ακόμη περισσότερο καθόσον η εθνική νομοθετική ρύθμιση δύναται να τύχει αδιακρίτως εφαρμογής επί όλων των συμβάσεων παραχωρήσεως.

- 63 Αφετέρου, νομοθετική ρύθμιση, όπως αυτή της κύριας δίκης, καθόσον αναστέλλει την ανάθεση νέων συμβάσεων παραχωρήσεως κατόπιν δημόσιου διαγωνισμού, συνιστά, τουλάχιστον κατά το διάστημα της αναστολής αυτής, διαφορετική μεταχείριση σε βάρος των επιχειρήσεων που πιθανώς ενδιαφέρονται για τη σύμβαση αυτή και είναι εγκατεστημένες σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της αναθέτουσας αρχής.
- 64 Εντούτοις, η διαφορετική αυτή μεταχείριση μπορεί να δικαιολογείται από αντικειμενικές περιστάσεις, όπως η ανάγκη τηρήσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου.
- 65 Αυτή η επιταγή αποτελεί μέρος της κοινοτικής έννομης τάξης (απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1983, 205/82 έως 215/82, Deutsche Milchkontor κ.λπ., Συλλογή 1983, σ. 2633, σκέψη 30) και επιβάλλεται σε κάθε εθνική αρχή επιφορτισμένη με την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1979, 230/78, Eridania-Zuccherifici nazionali και Società italiana per l'industria degli zuccheri, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 340, σκέψη 31).
- 66 Συναφώς, σε περίπτωση όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης, πρέπει να ληφθούν υπόψη τρεις κατηγορίες στοιχείων.
- 67 Πρώτον, η οδηγία 2003/55 δεν θίγει τις υφισταμένες συμβάσεις παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου.
- 68 Δεύτερον, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η συναφθείσα το 1984 σύμβαση παραχωρήσεως θα ίσχυε μέχρι το 2029. Επομένως, η πρόωγη καταγγελία αυτής, δυνάμει του νομοθετικού διατάγματος 273/2005, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα ότι ο Comune di Rodengo Saiano θα υποχρεωθεί να προχωρήσει σε ανάθεση νέας συμβάσεως κατόπιν διαγωνισμού, δύναται να διασφαλίσει μεγαλύτερη συμμόρφωση προς το κοινοτικό δίκαιο.

- 69 Τρίτον, η αρχή της ασφάλειας δικαίου επιβάλλει, ειδικότερα, οι κανόνες δικαίου να είναι σαφείς και ακριβείς, τα δε αποτελέσματά τους να μπορούν να προβλεφθούν, ιδίως όταν οι κανόνες αυτοί ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2005, C-17/03, VEMW κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-4983, σκέψη 80 και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 70 Από την άποψη αυτή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης σύμβαση παραχωρήσεως συνάφθηκε το 1984, ήτοι σε χρονικό σημείο κατά το οποίο το Δικαστήριο δεν είχε ακόμη αποφανθεί ότι δυνάμει του πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου οι συμβάσεις που παρουσιάζουν βέβαιο διασυνοριακό ενδιαφέρον πρέπει να ανταποκρίνονται σε επιταγές περί διαφάνειας, υπό τις προϋποθέσεις που εκτίθενται στις σκέψεις 59 και 60 της παρούσας αποφάσεως.
- 71 Υπό τις περιστάσεις αυτές και χωρίς να απαιτείται εξέταση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, με βάση την αρχή της ασφάλειας δικαίου όχι μόνον είναι δυνατόν, αλλά και επιβάλλεται πριν από την καταγγελία μιας τέτοιας συμβάσεως παραχωρήσεως, να προβλέπεται μεταβατική περίοδος, ώστε οι αντισυμβαλλόμενοι να έχουν τη δυνατότητα να προχωρήσουν στη λύση των συμβατικών τους σχέσεων υπό όρους αποδεκτούς τόσο από απόψεως απαιτήσεων συνδεδεμένων με τον χαρακτήρα της δημόσιας υπηρεσίας, όσο και από οικονομικής απόψεως.
- 72 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να κρίνει αν, ειδικότερα, η παράταση της διάρκειας της μεταβατικής περιόδου, την οποία προβλέπει εθνική νομοθετική ρύθμιση όπως αυτή της κύριας δίκης, μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία για την τήρηση της αρχής της ασφάλειας δικαίου.
- 73 Επομένως, στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 86, παράγραφος 1, ΕΚ δεν απαγορεύουν νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως αυτή της κύριας δίκης, προβλέπουσα την παράταση, υπό τις προϋποθέσεις που αυτή θέτει, της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωγη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, εφόσον η παράταση αυτή κρίνεται αναγκαία προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα στους αντισυμβαλλομένους να προχωρήσουν στη λύση των συμβατικών τους σχέσεων υπό όρους αποδεκτούς τόσο από απόψεως απαιτήσεων συνδεδεμένων με τον χαρακτήρα της δημόσιας υπηρεσίας, όσο και από οικονομική απόψεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

74 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

- 1) Η οδηγία 2003/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/ΕΚ δεν απαγορεύει νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως αυτή της κύριας δίκης, προβλέπουσα την παράταση, υπό τις προϋποθέσεις που αυτή θέτει, της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη. Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 10 ΕΚ και η αρχή της αναλογικότητας δεν απαγορεύουν ομοίως μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση.
- 2) Τα άρθρα 43 ΕΚ, 49 ΕΚ και 86, παράγραφος 1, ΕΚ δεν απαγορεύουν νομοθετική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως αυτή της κύριας δίκης, προβλέπουσα την παράταση, υπό τις προϋποθέσεις που αυτή θέτει, της μεταβατικής περιόδου κατά την εκπνοή της οποίας επέρχεται η πρόωρη λήξη συμβάσεως παραχωρήσεως της υπηρεσίας διανομής του φυσικού αερίου, όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, εφόσον η παράταση αυτή κρίνεται αναγκαία προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα στους αντισυμβαλλομένους να προχωρήσουν στη λύση των συμβατικών τους σχέσεων υπό όρους αποδεκτούς τόσο από απόψεως απαιτήσεων συνδεδομένων με τον χαρακτήρα της δημόσιας υπηρεσίας, όσο και από οικονομικής απόψεως.

(υπογραφές)